

Milan Pugelj:

Koščak.

I.

Kakor vsaka, tako je bila zanj tudi tista nedelja nenavadno dolga in pusta. Popoldne je sedel v kavarni, listal brez zanimanja po listih, srebal skodelico kave, gledal biljardne kroglice, ki so jih bezali po zeleni mizi elegantno opravljeni gospodje, in se napotil počasi na sprehod. Plačal je, vstal izza mize in gledal dolgo na desno in levo, ker je pozabil, kam je bil obesil palico in klobuk. Ni bilo drugače, kakor da je stopil v spodnji del kavarne. Tam je našel svoj črni kastorec in palico.

Po ulici je šel počasi kakor človek, ki nima cilja in se dolgočasi. Pri hoji je prekladal svoj čokati život z leve na desno in narobe. Rame so se pri tem zibale in udajale. Stopala je obračal nekoliko na znotraj. Zadaj nad ovratnikom se mu je delala mesnata guba, ki je bila posebno debela, kadar se je ozrl. Včasih je segel z levico k malim brkom in jih vlekel v stran, kakor bi mu delale napoto. Pri tem je nekoliko spačil obraz, stisnil oči in nagubil čelo. Z desno roko se je opiral enolično ob palico.

Prišel je v Maksimiljanovo ulico in šel počasi po njej. Tu mu je naenkrat palo na ramo nekaj težkega. Odskočil je, pogledal preplašeno, in mimo oči mu je šinila bela barva. Ozrl se je kvišku, od koder je priletelo, in se pričel mirno in dostojno jeziti.

— Taka malomarnost! je mrmral.

Na trotoarju so ležali beli kosi in drobci mavca. Pobral je dva in videl, da je eno roka, a drugo drobna meniška glava. Zgoraj na oknu tretjega nadstropja je slonela kakih trideset let stara prijazna ženska in bila vsa rdeča od zadrege. Izginila je naenkrat in okoli njega je stalo par ljudi, pogledalo, kaj se je zgodilo in šlo naprej. Tista ženska, ki je gledala prej skozi okno, je pritekla nenadoma po stopnicah v vežo in obstala na pragn. Bila je visoka, črno oblečena, z belim predpasnikom, v lica zdravo rdeča, a oči je imela drobne, temne in majhne.

— Prosim, je rekla s tresočim glasom, stokrat oproščenja, gospod!

— To je vendar nerodno, je mrmral on in trepal beli prah z rame. Ali ne uvidite tega?

— Prosim stokrat, je rekla ženska, se boječe smehljala in životemne oči ji je prevlekla vlaga, zgodilo se je popolnoma po nesreči, hudo mi je.

Zamahnil je s palico, se ozrl naprej, se naenkrat nasmehnil in stopil bliže.

— To le roko in meniško glavo sem si vzel za spomin. Povejte mi, kaj je to bilo.

— Sveti Anton.

— Čigav?

— Moj! Zdi se mi, da se je zgodil čudež.

Zdaj je pričel nekdo klicati s stopnic: Ana, Ana!

— Oprostite, je rekla, stokrat prosim. Kličejo me, iti moram.

On se je smejal in dejal po premisleku: Dobro, ali ta čudež mi morate razložiti. Kje in kdaj?

Ženska je zardela, pomolila ozko stopalo izpod krila in vrtala ž njim v tla. Povešala je oči kakor šestnajstletno dekle. Odgovorila je tiho:

— Tega pa ne vem.

— Jaz bi pa rad vedel, je mrmral veselo on. Dandanes, ko so čudeži tako redki . . .

— Zvečer ob sedmih bi lahko prišla tja zraven v mali drevoredek.

— Ana, Ana! je kričal nekdo s stopnic.

— Velja, je rekel on, pomigal z roko, ne da bi se odkril, in šel naprej.

Pogledal je na uro in si razdelil čas. Zdaj je štiri. Do petih pride lahko daleč iz mesta, večerja v krčmi in se vrne natančno do sedmih. Korakal je počasi mimo komedij, kjer so vabili čudni tuji moški ljudi, naj si gredo ogledat stvari, ki jih niso še nikoli videli. Čutili bodo čustva, ki jih še niso in jih ne bodo nikoli več čutili. Slišali bodo besede, ki jih še niso in jih ne bodo nikdar več slišali. Včasih se je zabaval s takimi stvarmi, pomešal se je med množico in gledal in poslušal. Danes je šel naprej in se ustavil šele pri velikem belem medvedu, ki je ležal v kletki pred prostranim zverinjakom. Živali so ga vedno zanimale. Kupil je kruha in mu ga metal v gobec.

Zunaj mesta v krčmi je sedel sam. Njegova navada je, da kosi in večerja sam. Pri tem ima rad časopis, in ko je, ga drži onstran krožnika in bere. Na kmetih ni časopisov in zato je privlekel iz žepa drobno brošuro, jo položil onstran krožnika in pričel iz nje čitati. Naslov ji je: Nekaj o svetovnem mirovnem razsodišču. Za

ljudi, ki sede ž njim pri isti mizi ali za drugimi mizami, se ne briga. Vidi se mu, kakor bi jih ne čutil. Čita in včasih prikima misli, drugič razpre na široko oči, malo obstane in odmaje. V roke vzame nož in vilice, odreže košček mesa, pomoči ga v omako, dene v usta in še enkrat odmaje. Vino pije po četrtinkah in napolni kozarec vselej samo do srede. V prvo čašo namaka kruh, potem se obriše krog ust in sreba pijačo počasi in z užitkom.

Ko je videl, da se je pričelo solnce nagibati, je vzel iz žepa uro in pričel nanjo gledati. Bilo je tričetrt na šest. Ravno prav je, si je mislil, da plačam in grem. In šele spotoma je pričel počasi premišljati o ženski in njenem čudežu. In mislil je tudi o ženskah sploh in sklenil svoje misli kakor vselej: Pogledal je kvišku po oblakih in obzorju in zašepetal:

— No, moralo bi se zgoditi nekaj posebnega, da bi se jaz oženil.

V drevoredu je bil točno ob sedmi uri. Hodil je gor in dol, držal roke na hrbtu in v njih palico. Ko je videl mlad parček, ki je šumel po pesku mimo, se je zasmel.

— No, tudi jaz . . . poglejmo!

Njegova znanka je prišla gologlava, a brez belega predpasnika. Šla je oprezno naprej in ga opazovala skrivaj.

— Če se ne motim, je dejal on.

— Da, je rekla, tu sem.

— Torej, razložite mi čudež.

— Saj ni čudež, je dejala, šla ž njim dalje in gledala v tla.

Nemara je samo uslišana . . .

— Kaj? No, le recite!

— Ko ne vem, če je uslišana.

— Kdo?

— Molitev.

— E, draga moja, se je ustavil on, na ta način se ne bova midva ničesar dogovorila. Mečete besede, sekate stavke, povem odkrito, da vas ne razumem.

— To so take stvari, je rekla ona, da me je sram pripovedovati, ker sem ženska.

— No, potem, je dejal on važno, ne bom tak, da bi vas silil.

— Rada bi pa vseeno povedala!

Udaril je s palico po tleh in vzkliknil.

— Hej-joj, torej tudi vi!

— Kaj?

— Prava ženska!

Šla sta nekaj časa tiho naprej in se na koncu obrnila. Po klopeh so sedeli mladi ljudje in utihnili, če je šel kdo mimo. Od drevja je padalo polagoma listje, kakor tihi lahki ptiči. Izmed hiš sèm od mesta je ropotal in zvonil tramvaj.

— No, je vprašal on, ali se bova kaj pomenila, ali ne. Kako mislite?

— Povedala bom, kakor je . . . četudi težko. Veste, jaz bom stara kmalu že trideset let, a sem vedno sama. Ime mi je Ana . . . Oskrbnica in družabnica sem pri stari gospe. In . . . in . . . gledam, kako to vse gre in teče naprej, in . . . in mislim, da bi mi bilo prav, če bi imela svoje ljudi: tako . . . moža, otroke. Zato sem hodila v cerkev in mnogo molila . . . zlasti k sv. Antonu, ker pravijo, da je on priprošnjik za take reči. Saj to, upam, veste . . . Molila sem vsak dan po en rožni venec in pred godom sv. Antona po tri na dan. Tudi sem povedala vse to spovedniku in rekli so tako: Kdor si želi, ali katera si želi poštenega zakonskega življenja, ta se ne pregreši. Potem sem kupila majhno sohico sv. Antona, da sem ga imela tudi doma v svoji izbi. Nosila sem mu nageljne domov. Danes je bilo jako lepo in postavila sem ga na okno, da bi bil tudi on deležen solnca. Okno je bilo odprto, in ker si ne vem razložiti, kako je bilo mogoče, da je padel z okna, se mi dozdeva, kot da je čudež . . . da!

Ana neha in on se guga tik nje počasi sem in tja. Gleda v tla, poslušá in se prijazno smehlja. Dolgo potem, ko je ona že končala, dvigne glavo, smeje se in kima.

— Ta je dobra! Čeprav nisem posebno goreč vernik, a ta sveta prigodba mi je le všeč.

— Oh, se prestraši Ana, koliko je pa ura? Mudi se mi, to bo spet doma nepotrebnih besed!

— A je sitna . . . tista tvoja babura?

— Gospa, popravi strahoma Ana. Stara je, to je.

— No, pravi on, pa se daj še kaj videti!

Ponuja ji leno roko in ji gleda pozorno v obraz.

— Kje? vpraša ona.

— No, recimo za zdaj: pojutranjem ravno tukaj.

Ana odhaja, on gleda za njo in kima.

— Visoka je in postavna . . . mora biti jako zdrava!

(Konec prihodnjič.)

Milan Pugelj:

Koščak.

II.

Pojutranjem — ko sta se sestala — je opazil on nekako iznenada, da so njene ustne nenavadno sočne in polne, in da postane njen obraz posebno lep, če ga preplavi smeh, in se prisvetijo iz srede napetih ustnic beli in pravilni zobje. Naenkrat pa se je zalotil pri nameri, o kateri se mu je zdelo, da je zanj smešna. Pogledal je v stran, nasmehnil se je in vzkliknil v mislih:

— Hej-joj, zdaj sem ravno tam kakor otročji dijak. Skoro bi jo bil — ta bi bila lepa — poljubil!

To se je zgodilo pri slovesu, ko sta se držala z desnicami. Tisti večer je vprašala Ana sama, kdaj se vidita. On je nekoliko premišljal o tem, vlekel s spodnjo ustnico posamezne brke med zobe in jim grizel konce.

— Tukaj, je dejal, ne bi bilo prijetno, če bi me spazili ljudje. Doma, no, doma je moja gospodinja neka stara tercijska, neprijetna babura. Veš ti, kje je Jurjev trg?

— Vem, je rekla ona.

— No, tam poišči hišo, kjer stoji na sredi z zlatimi črkami napis „Slovanska banka“. Tam pojdi v prvo nadstropje in potrkaš na tista vrata, ki so tik stopnic! Pridi od petih do šestih. Takrat sem sam.

Ana je stekla v stran, on pa je šel počasi dalje po drevoredu. Tako zdrava je ta ženska, si je mislil, to na človeka izvrstno deluje. In v svojem stanovanju in še zlasti drugi dan po peti uri v pisarni je strogo premišljal o tem, ali bi se s to žensko bliže seznanil, ali se nebi. Hodil je mimo svoje pisalne mize, založene s popirji, gledal v tla in se praskal po redkolasem temenu. Pogledal je večkrat na uro, obstal tik okna, premeril z očmi prostor pod njim in se nehote nekoliko vznemiril.

— Oha, je zamrmral, tisto tam je ona!

Šla je naglo, oblečena je bila v črno in na glavi je imela skromen črn klobuk. Med to črnino se je belil njen obraz in goli vrat kakor marmor.

— Povem ji, kdo sem, je zašepetal, sedel na stol in vzel v roke kopo popirja. Povem ji nemara še tudi ono reč, o kateri sem mislil ponoči.

Kmalu je zaslišal šum krila po stopnicah, nekdo se je približal po prstih vratom in nalahko potrkal.

— Naprej, je hripavo zaklical in si odkašljaj.

Ona je stopila v sobo. Pokimal je in ji odkazal prostor na desni strani svoje mize. Ubogljivo je sedla, gledala s svetlimi temnimi očmi prijazno nanj in na njegovo mizo in tudi dalje po stenah in po visoki železni blagajni, ki je stala v kotu.

— Tukaj, je rekel on, je moja vizitnica.

Vzel je iz škatljice na mizi belo kartico in ji jo ponudil.

— Na njej je moje ime.

Ana je brala: Toma Koščak, bančni uradnik. Hotela je dati hvaležno nazaj, a on jo je zavrnil.

— Ne, ni treba, je rekel. Lahko obdržiš.

Na to je vstal, dejal roke v žep, hodil po sobi in še enkrat naglo premislil tisto, kar je razglabljal nocojšnjo noč. Pri tem je pogledal večkrat od strani nanjo in si dejal v mislih: Ta ženska je tako krepka, pravilno zraščena — in kakšne močne in lepe noge ima!

— Hm, je hrknil in govoril. Poblize bi se rad seznanil s teboj, če ti je prav. —

Ana se je nasmehnila in v istem hipu zelo zardela.

— Prav, je odgovorila prijazno.

— Ali, je dejal Koščak, prej ti moram povedati, kako jaz mislim, potem šele lahko odgovoriš. Razložil ti bom, da vidiš, s kakšnim človekom se pečaš.

Prenehal je in čez nekaj časa nadaljeval:

— Veš, jaz na primer ne grem nikoli v cerkev. Na take in enake stvari ne dam nič. Mnogo sem bral in premišljal in spoznal, da je vse skupaj opora takih ljudi, ki so preslabi, da bi mirno prenesli resnico. Kaj je — recimo — naša večnost? V čem obstoja?

Obstal je pred njo, ki ga je poslušala s povešenimi očmi, in odgovoril na vprašanje, ki ga je postavil.

— Mi smo kakor rože na polju. Zrastemo, zacvetemo, rodimo sad, odcvetemo, lazimo nekaj časa golih vej okrog, kakor stoji rastlina brez cveta na jesenskem polju, propademo in segnijemo. Naša večnost obstoji v tem, da se množimo. Od Adama in Eve teče naprej rod potomcev, da se izrazim tako, kakor si mislim, da bi ti laglje razumela. Od Adama in Eve teče naprej, sinovi in hčere

in iz teh zopet sinovi in hčere in vedno tako v nepregledni črti, ki nima konca. To je naša večrrost.

Prenehal je, hodil po sobi in zopet obstal.

— Tistega večnega življenja, o katerem uči vera, da ga prične živeti duša, ko se loči od telesa, po mojem prepričanju ni. Seveda ti tega prepričanja jaz ne vsiljujem in ti pustim zdaj in ti bom vedno rad pustil, da misliš po svoje. Veruj ti, če ti je tako prav, zakaj pa nebi? Meni pa se zdi, da ti povem naprej, vse to je bajka. Dober človek sem, ne da bi se hvalil, rad pomagam prijatelju in sovražniku, če mu morem, ali ne zato, ker me tako uči vera, nego zato, ker mi velevajo tako moje misli. Jaz torej nisem ne katolik, ne mohamedanec, ne budist in tako dalje, temveč jaz sem človek, ki živi brez vere po svojem poštenem prepričanju.

Ona je molčala in gledala zaupno vanj.

— Vsega tega, je nadaljeval Koščak, ti menda ne razumeš. No, če pa razumeš, boš takoj videla, zakaj sem se nekaj na široko razpredel. Prej sem dejal, da bi se s teboj поблиže seznanil, vzela bi te za ženo . . . seveda, vidiš, ker nimam vere, se ne bi dal s teboj poročiti po verskih zakonih. Zmenila bi se sama in živela skupaj.

— Da ne bi šli pred oltar, ali kaj? je vprašala.

— Ne, je rekel uradnik, ne bi šel. Kako naj se dam vezati in blagoslavljeni z zakonom, če pa ne verujem vanj. To bi bilo grdo od mene, hinavsko in tega ne bom storil.

Zdaj sta molčala oba. Zunaj po hodnikih je nekdo zaklepal vrata in po stopnicah je šlo več ljudi.

Koščak je pogledal na uro in rekel.

— Ti, zdaj je šest, iti boš morala. Pa sama premisli doma in mi pridi sem povedat ob taki uri, kakor si prišla danes. Jutri, pojutranjem ali tudi kasneje.

Ona je vstala in se zmedeno poslovila. Uradnik je nekoliko počakal, vzel klobuk in palico, zaklenil za seboj vrata in odšel v kavarno. Drugi dan ni mislil na to, da bi prišla Ana. Tretji dan jo je pričakoval in par dni pozneje se ni od pete do šeste ure sploh več dotaknil dela. Hodil je po pisarni in slabovoljno mrmral.

— Zdelo se mi je, da je tercijalka. To je vse skupaj — vrag jo odnesi!

Ob tednu proti šesti uri pa je prišla. Koščak jo je sprejel posebno ledeno in ji pokazal stol na desni. Sedla je in dejala:

— Jaz sem, ne bodite hudi, morala povedati vse moji gospe. Kričala je nad menoj, prijemala se za glavo in šele danes sem ji lahko ušla. Ko pojdem stran, je treba, da pridete vi pome.

— Ali si ji pokazala mojo vizitnico? je vprašal, kakor bi govoril s stranko.

— Seveda!

— No, to si neumno napravila!

Vstal je in pričel šetati.

— No, naj bo, je mrmral, naj bo. Dvignil je glavo in dejal skozi okno:

— Stanovanje, dve sobi, poiščem jaz. Tudi pohištvo pripravim.

— Ali, je rekla Ana, ko pojdem stran, je treba, da pridete vi pome!

Zdaj se je pričel Koščak smehljati.

— Takoj moram domov, je rekla. Ali pridete pome?

— Jutri te nimam še kam peljati, ali ne? Pridi pogledat drugi teden, pa ti bom povedal.

Ana je vstala in on se je vstopil pred njo. Obšlo ga je nekaj gorkega, prijel jo je z obema rokama za glavo in poljubil na usta. Ko je odšla, je zamrmral sredi sobe:

— Hej-joj, to sem študent!

Otresnil je desnico in počil s palcem in kazalcem.

III.

Poldrugi mesec potem je šel proti večeru v Maksimilijanovo ulico k neznani gospe po Ano. Po stopnicah je bilo temno in zato je tipal s palico pred seboj in se spraševal v mislih: Ali je še kaj tega vraga? V tretjem nadstropju je pozvonil in odpirat je prišla sama Ana. Bila je nedeljsko oblečena in od nje se je širil duh nove obleke in svežega perila.

— Klanjam se, je rekla, zardela v zadregi in ga peljala dalje proti vratom.

— Kje imaš tisto baburo? je mrmraje vprašal.

Odprla je sobo, ga potisnila naprej in stopila za njim. Sredi starinskega pohištva je sedela visoka, suha in siva ženska, ki je nateknila naglo nanosnik in dejala suhoparno.

— Torej vi ste tisti! Kam jo pa peljete?

— Na stanovanje, ki sem ga vzel zase in zanjo. Rekla mi je, da se ji je pri vas dobro godilo. Zato se vam zahvaljujem.

— To ne gre tako. Ana je poštena ženska, ali je ne boste poročili?

— Ker se ne maram poročiti jaz, torej tudi nje ne bom poročil. Obrnil se je k Ani in zamrmral.

— Kaj me to vprašuje? Kaj jo briga? Mislim, da sem ti spolnil željo. Odpravila sva.

Pogledal je sivo gospo, rekel zbogom, se obrnil in dodal med vrati:

— Po Anine stvari pride postrešček.

Zdaj je pričela Ana nenadoma jokati, šla je h gospe in ji poljubila roko. Jecala je krčevito: Zbogom ... hvala za vse dobrote ...

Tudi gospa je jokala. Roko ji je položila na glavo in rekla s kolcajočim glasom:

— Bog te vari, dete moje!

— Tak pojdi! je jezno zaklical Koščak, stoječ med vrati.

Ko sta šla potem po temnih stopnicah in si je brisala Ana z belim robcem oči, je mrmral.

— To sem neumno napravil, da sem šel k tej baburi! Kakšna komedija! Ni bilo prav, da sem te poslušal.

— Ona vas je hotela videti, je tolmačila Ana.

Pred pošto sta vzela fijakarja, sedla v zaprto kočijo in se peljala v predmestje, kjer je bil on najel stanovanje. Držal jo je za roke in se ž njo pogovarjal, kakor bi bil njen oče.

— Zakaj pa imaš tako mrzlo roko? In tudi nekoliko trese se ti — zakaj?

— Vznemirjena sem, je odgovorila. Peljem se prvič z vami ... mislim si, da boste dobri z menoj.

— Glej jo, neumnica ti! Kako ne bom dober?! Z vsemi ljudmi sem dober in nasproti vsem pošten!

Kočija je obstala pred vrtom. Odšla sta v vilo, ki je gledala izza drevja z razsvetljenimi okni.

— Tod, ji je rekel in jo vodil, sem stopi, po teh stopnicah. Videla boš pohištvo in mi rekla, če je po tvojem okusu.

— Zame je vse dobro, je odgovorila, z vsem bom zadovoljna.

— Kaj zopet govoriš tako?! So stvari, s katerimi je človek bolj zadovoljen, in so zopet take, s katerimi je manj.

Prišla sta do vrat, katera je Koščak odklenil. Stopil je čez prag, otipal električni gumb in ga obrnil. Predsoba je bila razsvetljena. Na desno je stalo zrcalo z obešali in v levem kotu priprava za dežnike.

— Prosim, odloži!

Pomagal ji je sleči jopo, sam je slekel svršnik, in oboje obesil tik zrcala. Ko je odlagal klobuk in palico, jo je opozoril, naj odloži tudi ona klobuk. Šla sta dalje in on je obrnil povesod električni gumb.

— To je kuhinja, ji je dejal, tam je posoda. Če bo kaj manjkalo, boš dokupila.

— A kako, se je smejala Ana, ste znali to sami kupiti? Bila je naenkrat vesela in zadovoljna, da so se ji smejale oči in žarela lica.

— V prodajalni vse vedo. Za denar znaš vse!

Stopila sta iz kuhinje v njeno sobo. Bila je elegantna. Po tleh preproga, na oknih zastori, na steni slika velikega gozda z jahačem, postelja, omara, miza, stoli od močnega, naravno prebarvanega lesa,

— Spala bova, je rekel, vsak v svoji sobi. Najdeva se, če bo treba, haha, tudi tako.

Stopila sta v njegovo sobo. Ko je napravil luč, je planila iz teme miza, polna jestvin in steklenic s svetlim vinom, kakor bi jo bil obložil Miklavž. Ona je sedla na zofo in on k njej. Natočil je dve visoki in blesteči se čaši in dejal:

— Daj, trči z mano. Pobrativa se in tikaj me za naprej.

Trčila, sta, pila in jedla in se pogovarjala. Ko je vstala, da se sprehodi po sobi, je stopil za njo, jo naenkrat izpodnesel, dvignil od tal in jo položil na svojo posteljo.

— To te je skupaj, je zadovoljno mrmral. Gotovo imaš nad osemdeset kil!

Nadalje sta živela jako zadovoljno. Koščak je odhajal zjutraj v mesto, obedoval v gostilni, obiskal po obedu kavarno in se vračal domov takoj po končanih popoldanskih uradnih urah. Ob nedeljah je ostajal ves dan doma, in ko se je storil mrak, se je rad z njo sprehajal po okolici in po mestnih nasadih, ki so bili daleč zunaj mesta.

— Jaz bi, je dejal včasih, kadar se je posebno razgovoril, jako rad imel sina. Vzgojil bi ga namreč čisto po svoje!

Ana mu je k vsemu pritrjevala in prvo željo, ki je izšla popolnoma iz nje, je izrekla šele spomladi, ko se je bližala velika noč. Vprašala ga je, če bi bil tako dober in ji dovolil, da opravi velikonočno spoved.

— Seveda, ji je kimal. Kaj me to sprašuješ?! Pri tem ima vsakdo svoje prepričanje. Če te žene, pojdi k spovedi! Ne branim ti.

Ona je šla nato k spovedi v soboto pred cvetno nedeljo in sicer popoldne. Zvečer se je Koščak nekoliko zakasnil v mestu in

prišel domov po deveti uri. Zunaj je odklenil s ključem, ki ga je nosil vedno pri sebi. Prišel je v svojo sobo, stopil k vratom v sosednjo in nalahko potrkal.

— Zadržali so me slučajno uradniki, je dejal, ti gadje! Dolgčas ti je bilo seveda in si legla.

Prijel je nalahko za kljuko in poskusil odpreti.

— Zaklenila si se . . . od straha menda. No, sicer pa kaj bi te budil? Vidiva se jutri, lahko noč!

— Lahko noč, je odgovorila Ana komaj slišno.

Na cvetno nedeljo je hodila bleda in tiha po stanovanju, in ko jo je vprašal, kaj je ž njo, mu je pojasnila.

— Vso noč nisem zatisnila oči!

— Zakaj ne?

— Premišljala sem o tem . . . Veš, spovednik so mi strašno govorili. Da bom pogubljena, večno nesrečna, ker živim v grdem grehu . . . in da sem . . . vlačuga.

Sedla je, kakor bi jo zapustile moči.

— Hej-joj, je vzkliknil Koščak in obstal, to ni dobro govorjeno. Premisli ti tole: Če bi ti živela s človekom, ki ima tako prepričanje kakor spovednik, bi bilo spovedniku prav. Jaz pa sem popolnoma drugih nazorov nego tvoj spovednik in po njih ne morem ravnati s teboj drugače kakor ravnam. Gotovo je, da ne pade nate nobena krivda. Mislim, da spovednik ni dobro premislil, ali mu pa ti nisi vsega raztolmačila.

S cvetno nedeljo se je zarezalo med oba nekaj, kar jih je v mislih nehote ločilo. Koščak ji je dejal, da mu je prav, če ona živi po svojem prepričanju, in med tem, ko je živela, mu na tistem vseeno ni bilo ugodno mnenje, ki ga je prinašala s seboj od pridig in iz spovednic. Ana pa je v dnu duše zopet mislila, da je napačno, ker ne storita tako, kakor delajo vsi drugi enaki ljudje. Toma bi lahko šel v cerkev in se ž njo poročil po zakonu, in potem mu je dano na voljo, da pusti zopet cerkev in duhovnike. Vendar je to vse nosila skrito v sebi in vidno prepadena je bila šele zopet pred binškoštnimi prazniki.

— Kaj, je vprašal Koščak, ali si bila vnovič pri spovedi?

— Bila.

— In?

— Strahota, je rekla. Rekli so zopet, da sem vlačuga, da me mora zadeti kazen, da me bodo trgali vrage celo večnost.

— Povedal sem ti, kako je vse to, ali nisi povedala ti dalje?

— Sem, ali to, pravijo, ne pomaga. Jaz in ti živiva v takem grehu, da se morajo ježiti človeku lasje! Oba bova pogubljena in kaznovana že tudi na tem svetu.

In čez nekaj časa je stopila k njemu, zaihtela in ga prijela za roke.

— Izpreobrni se, Toma, ti si zakrknjen, velik grešnik.

— Ha, se ji je zasmel suho, pusti neumnosti!

— Bog je milostljiv, prosi ga in vse ti bo odpustil. Ti nimaš prav, pregrešne knjige so te zvodile na krivo pot. Strezni se . . . poročiva se pred Bogom.

— Sedi, sedi, ji je dejal in se je odkrižal. Hodil je po sobi in se čez dolgo oglasil,

— Rekel sem ti že, pravil o tem . . . jaz ne vem, ali si pozabila, ali nočeš vedeti.

— Kaj si rekel? je vprašala Ana jokaje.

— Jaz nimam verskega prepričanja, ne verujem nič. In tak, kakor sem, če grem v cerkev, si dam položiti čez roko štolo, se dam škropiti z blagoslovljeno vodo in tako naprej, uganjam samo komedijo, hinavstvo. V tem oziru, veš, sem več moža kakor mnogi drugi. Ne storim tega, ne morem.

Odšel je nazaj v mesto, pil je več čaš vina, se vrnil razvedren in nekoliko vesel domov ter trkal na Anina vrata.

— Zakaj si pa zopet zaklenjena?

— Pojdi stran, je rekla Ana jokaje, jaz nisem tvoja vlačuga!

Koščak se je takoj vrnil od vrat, obstal sredi sobi, pomislil in mrmral:

— To pa ni prijetno, to mi je zoprno!

Nekaj dni je prihajal še redno večerjat domov, a razgovarjal se je le o navadnih stvareh. Nato je tudi ob večerih pričel izostajati.

— Povej mi prej, je rekla Ana, kadar te zvečer ne bo. Večerja je pripravljena, a tebe ni.

Koščak je dolgo molčal in dejal nazadnje s suhim glasom.

— Sploh: to ni nič.

— Kaj?

— Najino razmerje. Jaz mislim po svoje, ti po svoje . . . to je vzrok.

Proti jutru se je prebudil in slišal, da je Ana tiho ihtela. Pri zajutruku mu je rekla z objokanimi očmi:

— Nazaj pojdem . . . h gospe.

— Prav, je odgovoril. Stanovanje odpovem in pohištvo prodam.

In ko je šel po stopnicah, je mislil o tem, ali je morda vendarle mogoče, da je Ana v blagoslovljenem stanju. In pozneje po preteku petih mesecev jo je zagledal nekoč od daleč, obstal je in čakal, da bi jo videl od strani.

— Menda ni v blagoslovljenem stanju, je mrmral in šel dalje. Gledal je kvišku v zrak in dodal: Sin bi bil tercijalčin; bolje je tako.

IV.

Leto za letom pada v preteklost, in Koščak se je med tem postaral. Po temenu so mu izpadli vsi lasje, in zvečer, ko gori sredi izpod stropa luč, se sveti njegova pleša z rdečkasto svetlobo. Okrog oči se mu je zbralo veliko gub in gubic, leta so mu razrezala čelo po dolgem in počez, zobje so mu počrneli, a brke na zgornji ustnici popolnoma osivele. Zbral si je gostilno, v gostilni majhno izbo in tam kosi in večerja. Streže mu vedno ista domača strežkinja. Če pride k hiši nova moč, stopi k njegovi mizi in vpraša, česa gospod želi, pogleda Koščak slabovoljno in po strani ter reče:

— Pokličite domačo hčer, Rezo!

In ko pride Reza, se pritoži.

— Mene strežete samo vi. Povejte drugič take stvari novim ljudem!

Pri večerji in kosilu drži onstran krožnika časopis in čita. Opoldne bere list, ki izhaja zjutraj, zvečer one liste, ki izhajajo popoldne. Kadar se ne strinja s pisanjem, odkimava odločno z glavo in pripeti se, da vrže list od sebe naprej po mizi. Kadar pa se strinja štivo z njegovimi mislimi, kima pritrjevalno, preneha žvečiti in čita nekoliko hitreje in pozorneje. Za ljudi, ki sede pri sosednjih mizah, se navadno ne briga. Kdor stopi v sobo, vsakega ošvrkne s površnim pogledom, za ženske ne kaže več zanimanja nego za moške. Govorov, ki se pletejo pri drugih mizah, nikoli namenoma ne posluša. Ali če sliši kdaj besedo o tercijalčinah, postane pozoren, dvigne glavo in napne posluh. Če spozna, da gostje zabavljajo čeznje, se nalahko nasmehne in sam sebi zamrmra.

— Hej-joj, to je resnica! Pretirane babure!

Prime steklenko, natoči vina do polovice kozarca, nese k ustom, pije počasi in z užitkom in gleda visoko nekam v strop.

*olnoma neveren človek & prilasti verno žensko Ana. Ana ga pop
čak živi svoje poprejšnje
nje. Pa drugo je popoln, cudar*

*Kaj namerava Pugelj s podobnostmi
moralo ljudstva - ne morem vganiti*